

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1927 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 191, vilken hänvisats till lagutskott och sedermera för behandling överlämnats till andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk.

Härjämte har till andra lagutskottet överlämnats 13 i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 290 av herr *Sandén* m. fl.,
- nr 299 av herr *Georg Dahl*,
- nr 300 av herr *Tjällgren*,
- nr 311 av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*,
- nr 315 av herr *Lindhagen* m. fl.,
- nr 316 av herr *Lindhagen*,
- nr 317 av herr *Lindhagen* m. fl., och
- nr 318 av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren:

- nr 398 av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl.,
- nr 430 av herr *Nilsson* i Tånga,
- nr 433 av herr *Anderson* i Storegården m. fl.,
- nr 435 av herr *Frost* m. fl., och
- nr 437 av herr *Andersson* i Löbbo m. fl.

Efter överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hava förevarande proposition och motioner hänskjutits till behandling av sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det i propositionen framlagda lagförslaget och för de i motionerna gjorda yrkandena, får utskottet hänvisa

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 9 saml. 3 avd. 2 häft. (Nr 2.)

till propositionen resp. motionerna, i den mån ej redogörelse därför lämnas här nedan.

*Norrlands-
kommittén.*

I samband med framläggande av förslag till särskild arrendelag, avseende den i trävaruindustriens besittning varande jordbruksjorden i Norrland och Dalarna, föreslogs av Norrlandskommittén i dess den 27 oktober 1904 avgivna betänkande jämväl lagstiftning i syfte att förhindra vanhävd av samma jord.

På grundval av detta betänkande framlades vid riksdagarna 1907 och 1908 propositioner i ämnet, men dessa vunno icke riksdagens bifall. Först genom beslut av 1909 års riksdag blev efter sammanjämkning mellan av kamrarna fattade skiljaktiga beslut en vanhävdslagstiftning antagen av riksdagen.

*1909 års
uppsiktslag.*

I enlighet med riksdagens beslut utfärdades den 25 juni 1909 lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarna. Denna lag är med vissa ändringar fortfarande gällande. Enligt lagen, vilken till en början gällde för de fyra nordligaste länen samt vissa delar av Gävleborgs och Kopparbergs län, skulle enligt dess ursprungliga lydelse beträffande vissa fastigheter å landet inom lagens tillämplighetsområde uppsikt hållas däröver, att jordbruket å fastigheterna icke nedlades eller ägor och byggnader eljest så vanvårdades, att jordbrukets vidmakthållande därigenom äventyrades. De fastigheter, som beröras av denna uppsikt, äro sådana, å vilka åker och äng finnas i den omfattning, att självständigt jordbruk kan å dem idkas, och som tillhöra bolag, förening för ekonomisk verksamhet eller person, vilken uppenbarligen besitter fastigheten för att tillgodogöra sig skogsavkastningen och icke är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma. Är emellertid en fastighet av nu nämnt slag utarrenderad i enlighet med lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna, skall lagen äga tillämpning endast i den mån jordägaren är enligt nämnda lag ansvarig för vidmakthållande av fastigheten. Från förbudet att nedlägga jordbruket å en äga gjordes i lagen enligt dess ursprungliga lydelse undantag för det fall, att ägan till sin naturliga beskaffenhet vore så dålig, att jordbrukets nedläggande därå måste anses fördelaktigt för en till fastighetens jordbruk för sin utkomst hänvisad åbo. För utövandet av den i lagen avsedda uppsikten skall i varje län finnas en jordbrukskommission, bestående av ordförande och två ledamöter, vilka samtliga utses av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Om på grund av inkommen anmälan eller eljest jordbrukskommissionen finner anledning antaga, att ett jordbruk är utsatt för sådan vanhävd, som avses i lagen, äger kommissionen föranstalta om syn å jordbruket genom särskilt förordnade synemän. Dessa skola å stället undersöka förhållandet och däröver till kommissionen avgiva redogörelse jämte förslag till de åtgärder, som för vanhävdens avhjälpande finnas nödvändiga. Finner kommissionen på grund av synemännens utlåtande, att vanhävd föreligger av sådant slag, att den faller under uppsiktslagen, har kommissionen först att söka träffa skriftlig överenskommelse med jordägaren att inom viss tid, högst fyra år, vidtaga erforderliga i överenskommelsen angivna åtgärder till vanhävdens avhjälpande. Kan dylik

överenskommelse ej träffas eller fullgör jordägaren ej sitt åtagande, skall kommissionen vid domstol anhängiggöra talan mot jordägaren. Domstolen äger då föreskriva de åtgärder, som erfordras för vanhävdens avhjälpande, samt förelägga ägaren viss skälig tid, dock ej över fyra år, inom vilken de föreskrivna åtgärderna skola vara vidtagna. Verkställas ej dessa åtgärder inom den bestämda tiden, äger domstolen på jordbrukskommissionens yrkande giva jordägaren nytt föreläggande. Försummelse från jordägarens sida att efter överenskommelse med kommissionen inom viss tid utföra angivna åtgärder till vanhävdens avhjälpande eller underlåtenhet att verkställa av domstolen föreskrivna åtgärder medför bötesansvar.

Den samtidigt utfärdade norrländska arrendelagen, vilken i sin ursprungliga avfattning hade samma giltighetsområde som uppsiktslagen, äger tillämpning, där arrendet omfattar inrösningsjord till en vidd av minst fyra hektar och jorden vid arrendeavtalets ingående ägdes av bolag eller ekonomisk förening eller av enskild person, vilken icke var mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma.

Mellan arrendelagen och uppsiktslagen föreligger alltså en viss olikhet i fråga om bestämmandet av den jord, varå den ena eller den andra lagen skall äga tillämpning.

Genom lagar den 10 maj 1912 utsträcktes tillämpningen av arrende- och uppsiktslagarna jämväl till de delar av Gävleborgs län, där de ej förut voro gällande.

Redan kort tid efter det lagarna trätt i tillämpning framkommo i riksdagen förslag om ändringar i desamma och om undersökning av deras verkningar, utan att dock dessa förslag ledde till någon riksdagens åtgärd. Sedan emellertid 1915 års riksdag gjort framställning om en dylik undersökning, erhöilo härads hövdingen N. Wihlborg och överlantmätaren O. Nilsson uppdrag att inom justitiedepartementet biträda med verkställande av undersökningen. De avlämnade den 10 november 1921 betänkande i ämnet.

Undersökning av norrländslagstiftningens verkningar.

Dessförinnan hade den s. k. jordundersökningen, vilken den 30 december 1911 tillsatts för att undersöka omfattningen av bolags och större enskilda jordägares jordförvärv i mellersta och södra delarna av riket, i sitt den 30 december 1915 dagtecknade betänkande angående jordförhållandena i Värmlands län hemställt, bland annat, att en social arrendelagstiftning måtte för hela riket komma till stånd. Vidare föreslogs, att i avvaktan härpå den norrländska arrendelagen med vissa modifikationer måtte omedelbart utsträckas att gälla även för Värmlands län och att följaktligen även den kompletterande uppsiktslagen skulle omfatta nämnda län. Detta förslag ledde emellertid endast till uppsiktslagens utsträckande till att gälla även Värmlands län. Lag av detta innehåll utfärdades den 2 maj 1917. I samband härmed erhöil 1909 års uppsiktslag den ändrade rubriken lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland. Nu omförmälda lagändring medförde alltså, att de territoriella områdena för den speciella arrendelagen och för uppsiktslagen icke längre sammanfalla.

Jordundersökningen 1911.

Riksdagarna 1916—1920.

Jämsides med strävandena att få till stånd en reviderad uppsiktslag och att utsträcka lagens giltighetsområde fortgingo emellertid ansträngningar att erhålla en mer omfattande vanhävdslagstiftning. Sålunda hemställdes i en motion vid 1916 års riksdag om utredning och förslag angående de åtgärder, som kunde finnas lämpliga till hämmande av den alltmera gängse förstöringeu och vanhävden av åker, äng, skog och byggnader å jordegendom i riket genom s. k. egendomshandlare. I enlighet med denna hemställan beslöt riksdagen göra framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Vid riksdagarna 1917—1920 framfördes motionsvis yrkanden om en hela landet omfattande vanhävdslag samt om vissa andra åtgärder till förekommande av vanhävd. Ingen av dessa motioner föranledde dock någon riksdagens åtgärd.

Jordkommissionen

Emellertid hade den 29 november 1918 tillsatts den s. k. jordkommissionen, åt vilken uppdragits, bland annat, att verkställa utredning rörande omfattningen av bolags jordförvärv och enskilda personers större jordinnehav särskilt i mellersta och södra delarna av riket samt i vad mån berörda jordförvärv i olika avseenden kunde anses verka avsevärt till men för jordbrukets utveckling och ortsbefolkningens berättigade intressen. Det av kommissionen den 28 februari 1923 avlämnade betänkandet (del VI) upptog, bland annat, utkast till lagar angående vissa jordbruksarrenden och om förekommande av vanhävd av jordbruk.

Rörande kommissionens förslag i fråga om en vanhävdslag må nämnas följande.

Då kommissionens undersökning gäve vid handen, att även i södra och mellersta Sverige förekomme vanhävd å jordbruk samt av kommissionen för hela riket förordade arrende- och friköpningslagar såsom komplement tarvade en vanhävdslag, skulle lagen omfatta hela riket. Som lagen grundade sitt berättigande på den skada för det allmänna, som vanhävd av jordbruk medförde, samt denna skada vore lika stor, i vilkens hand den vanhävddade fastigheten befunde sig, skulle lagen avse vanhävd av all i enskild ägo varande jord, oavsett vem som vore ägare. Men när lagen endast borde avse upprätthållandet av jordbruket å de gamla bondehemmanen, hade såsom förutsättning för lagens tillämpning föreslagits, att å fastigheten skulle finnas åker och äng av den omfattning, att därå drivet jordbruk kunde lämna huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj. Några arealgränser syntes icke kunna ifrågakomma, då förhållandena vore allt för skiftande inom olika delar av landet. Från lagens tillämplighet hade av billighetsskäl undantagits sådana fall, i vilka vanhävden förorsakats av jordägarens medellöshet eller annan giltig orsak. Beträffande vanhävdsbegreppet föreslogs endast den utvidgning av uppsiktslagens bestämning, att, när det vore meningslöst, om staten samtidigt med att den vidtog stora ekonomiska uppoffringar för att bilda nya jordbruk med likgiltighet skulle åse, hur gamla jordbruk spolierades, såsom vanhävd jämväl skulle anses, att för fastigheten såsom särskild brukningsdel nödiga byggnader bortfördes eller lämnades att förfalla. Av samma skäl borde ej heller nedläggande av

torp få ske, därest därå finnes åker och äng av den omfattning, att därå drivet jordbruk lämnade huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj. Till vanhävd vore däremot ej att hänföra nedläggande av jordbruk å äga, som på grund av sin naturliga beskaffenhet eller någon annan omständighet måste anses alldeles olämplig för jordbruksdrift. Vidare föreslogs, att jordbruk, i den mån så vore oundgängligen nödigt, även finge nedläggas å mark, som erfordrades för industriell anläggning eller bostäder åt ortsbefolkningen eller annat dylikt ändamål. Lagen skulle äga tillämpning även å utarrenderade fastigheter och omfatta såväl jorden som byggnaderna. Ansvaret skulle även beträffande utarrenderade fastigheter åvila jordägaren. Beträffande vanhävdslagens tekniska utformning hade kommissionen i huvudsak anslutit sig till den norrländska uppsiktslagen. Endast i ett avseende företedde förslaget en viktigare avvikelse från denna lag. Om jordbruk utsatts för synnerligen grov vanhävd och om jordägaren därjämte visat uppenbar tredska i fråga om vidtagande av sådan åtgärd för dess avhjälpande, vilken han gentemot det allmänna åtagit sig eller blivit honom av domstol ålagd, skulle enligt förslaget staten vara berättigad påfordra, att jordägaren skildes från innehavet av fastigheten.

Mot kommissionens förslag anmälades reservationer av åtskilliga av dess ledamöter.

Frågorna om hela landet omfattande social arrendelag och vanhävdslag bragtes år 1924 under riksdagens prövning genom motioner dels i första kammaren av herr Lindhagen m. fl. dels ock inom andra kammaren av herr Johansson i Uppmälby m. fl. I motionerna om en vanhävdslag, vilka voro lika lydande, yrkades, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsamt utarbета och för riksdagen framlägga förslag till vanhävdslag i enlighet med vissa i motionerna angivna huvudgrunder, vilka i det väsentliga överensstämde med jordkommissionens förslag, dels ock för sin del antaga ett förslag till lag om skydd för åbyggnader å jordbruksfastighet.

*Riksdagen
1924.*

I sitt utlåtande (nr 40) upptog andra lagutskottet till behandling motionerna angående en vanhävdslag och en provisorisk lag till skydd för åbyggnader. Utskottet framhöll, att av utredningen framginge, att även i södra och mellersta delarna av landet vanhävd av jordbruk förekomme i sådan omfattning, att den kunde uppfordra statsmakterna till ingripande. Såsom komplement till en social arrendelagstiftning vore jämväl en lagstiftning mot vanhävd att tillråda. Principiella skäl syntes utskottet tala för att lagstiftningen gäves tillämplighet å all i enskild ägo varande jord. Utskottet ville dock ingalunda förneka, att möjligen praktiska hänsyn kunde föranleda därtill, att lagstiftningen icke erhöles större räckvidd än den förordade sociala arrendelagstiftningen. En blivande vanhävdslag syntes böra äga tillämpning jämväl i fråga om utarrenderad fastighet, oavsett huruvida arrendet reglerades av en blivande social arrendelagstiftning eller av de allmänna arrendereglerna. Någon åtskillnad syntes icke böra göras mellan vanvård av byggnaderna och

vanhävd av jorden. Billighetsskäl syntes tala för att i första hand arrendatorn finge gentemot det allmänna svara för den vanhävd av den arrenderade fastigheten, vartill han gjort sig skyldig. Emellertid torde möjligen praktiska skäl även här kunna föranleda till att man nödgades stanna vid att ansvaret för jordbrukets iståndsättande skulle åvila jordägaren. I fråga om vanhävdsbegreppet anslöt sig utskottet till jordkommissionens utkast, dock med den omedelbara ändring, att såsom vanhävd ej vore att anse en ur jordbrukssynpunkt fullt befogad omläggning av odlad jord till betesmark. Det borde ej heller såsom regel tillåtas, att åbyggnader å de gamla bondehemmanen nedrevas eller genom bristande underhåll finge förfalla, även om jordbruket å brukningsdelen nödortfött kunde upprätthållas genom dess sammanslagning med annan. Där- emot borde hinder ej resas för sammanslagning av vissa smärre fastigheter till jordbruk av den omfattning, som ur nationalekonomisk synpunkt måste anses önskvärd. Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, att riksdagen med anledning av motionerna måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lag rörande vanhävd å jordbruk, dels ock för sin del antaga en lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i den norrländska uppsiktslagen.

Vad utskottet hemställt vann riksdagens bifall.

Den 11 juli 1924 utfärdades lag (nr 360) om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i den norrländska uppsiktslagen. Enligt den ändrade lydelse sistnämnda lag härigenom erhållit skall å fastighet, som i lagen avses, uppsikt hållas däröver, att jordbruket ej så vanvårdas, att dess vidmakthållande därigenom äventyras, ävensom att för fastigheten såsom särskild brukningsdel nödiga byggnader icke bortföras eller lämnas att förfalla. Till sådan vanhävd är ej att hänföra nedläggande av jordbruk å äga, som på grund av sin naturliga beskaffenhet eller någon annan omständighet måste anses alldeles olämplig för jordbruksdrift, varjämte stadgas, att åbyggnad, som genom jordbruks sammanslagning med annat bliver obehöfvig, må bortföras eller lämnas att förfalla, för så vitt sammanslagningen uppenbarligen är till gagn för bildandet av bärkraftigt jordbruk.

*Jord-
sakkunniga.*

I anledning av 1924 års riksdagsbeslut tillkallade Kungl. Maj:t under år 1924 fyra sakkunniga (de s. k. *jordsakkunniga*). Den 3 september 1926 avlämnade dessa betänkande, innehållande förslag till vanhävdslagstiftning.

Beträffande det närmare innehållet av jordsakkunnigas ifrågavarande förslag tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen sid. 15 o. f. Här må blott anmärkas följande. De sakkunniga hava icke funnit några principiella hinder möta mot att utsträcka den för de nordligare delarna av landet gällande vanhävdslagstiftningen till södra och mellersta Sverige. Såsom komplement till ett av de sakkunniga i särskilt betänkande framlagt förslag med särskilda bestämmelser rörande vissa arrenden vore en vanhävdslagstiftning oundgängligen nödvändig. I fråga om vanhävdsbegreppet hava de sakkunniga förklarat sig sakna anledning att frångå gällande lagstiftnings bestämning. Även i fråga

om lagens tillämpning beträffande utarrenderad jord har gällande lag följts. Jordsakkunniga hava nämligen stannat vid ståndpunkten, att vanhävdslagen bör i fråga om utarrenderad jord äga tillämpning endast såvitt angår nödiga byggnader. Till frågan om uppsiktsmyndighetens organisation och befogenhet hava jordsakkunniga med hänsyn till pågående utredning i kolonisations- och egnahemsfrågorna ansett sig icke för närvarande böra taga definitiv ståndpunkt. De hava därför föreslagit bibehållande tills vidare av den nuvarande anordningen. I fråga om lagens tekniska utformning hava de sakkunniga jämväl anslutit sig till den norrländska uppsiktslagen.

Över jordsakkunnigas förslag i fråga om vanhävdslagstiftningen hava yttranden avgivits av länsstyrelserna, domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Jordbrukskommissionerna, hushållningssällskapens förvaltningsutskott utom i Uppsala och Gotlands län, Sveriges allmänna lantbrukssällskap och Sveriges skogsägarförbund. I en till Kungl. Maj:t ställd, den 1 oktober 1926 dagtecknad skrift har herr Lindhagen framställt vissa erinringar beträffande jordsakkunnigas förslag samt hemställt, att vad sålunda anförts måtte vinna beaktande vid utarbetande av proposition i ämnet.

I fråga om behovet och lämpligheten av en lagstiftning av förevarande slag framgår av de avgivna yttrandena, att meningarna äro mycket delade. I de flesta yttrandena hava därjämte framställts anmärkningar mot vissa särskilda bestämmelser i jordsakkunnigas förslag. Härutinnan hänvisas till den sammanställning av yttrandena, vilken såsom bilaga B fogats vid propositionen.

Det lagförslag, som av Kungl. Maj:t genom ifrågavarande proposition förelagts riksdagen, är i huvudsak detsamma som upptagits i jordsakkunnigas betänkande. Om de viktigaste bestämmelserna i nu ifrågavarande lagförslag må i detta sammanhang i korthet erinras. Lagen skall avse brukningsdel, som är av den beskaffenhet och omfattning och som tillhör sådan ägare att med avseende å arrende därav gäller norrländska arrendelagen eller de särskilda bestämmelserna i nyttjanderättslagen, som avse jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare. Beträffande sådan brukningsdel skall uppsikt hållas däröver, att denna ej vanhävdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll (1 §). Är brukningsdelen utarrenderad, skall lagen utom för visst fall äga tillämpning allenast beträffande nödiga byggnader (2 §). Från förbudet att nedlägga jordbruket å en äga göres undantag, för det fall, att ägan på grund av sin naturliga beskaffenhet eller annan omständighet måste anses alldeles olämplig för jordbruk. Därest byggnad blivit obehörlig genom sammanslagning av brukningsdelar, skall den få bortföras eller lämnas utan underhåll, såvida brukningsdelarna till beskaffenhet och omfattning äro sådana, att först genom deras sammanslagning uppkommer jordbruk, därav brukaren kan erhålla sin huvudsakliga bärning (3 §). För utövande av uppsikten över lagens tillämpning skall i varje län eller, där så finnes lämpligt, för två eller flera län, finnas en jordbrukskommission, bestående av ordförande och två ledamöter, vilka samtliga skola utses av Kungl.

*Redogörelse
för förslags-
gets innehåll.*

Mått för en tid av tre år (4 §). Om på grund av inkommen anmälan eller eljest kommissionen finner skälig anledning antaga, att sådan vanhävd, som avses i lagen, äger rum, skall kommissionen föranstalta om syn å brukningsdelen genom särskilt förordnade gode män. Dessa skola å stället undersöka förhållandet och till kommissionen avgiva redogörelse jämte förslag till de åtgärder, som för vanhävdens avhjälpande må finnas nödiga (5 §). Finner kommissionen på grund av syneutlåtandet, att vanhävd föreligger, skall kommissionen först hava att söka träffa skriftlig överenskommelse med jordägaren att inom viss tid, högst fyra år, vidtaga erforderliga åtgärder till vanhävdens avhjälpande. I överenskommelsen skall angivas, vilka särskilda åtgärder det skall åligga jordägaren att vidtaga, ävensom utsättas den tid, inom vilken en var av dessa skall vara vidtagen. Kan sådan överenskommelse ej träffas eller fullgör jordägaren ej sitt åtagande, skall kommissionen äga att vid rätten i den ort, där fastigheten är belägen, anhängiggöra talan mot jordägaren (6 §). Rätten skall då äga föreskriva de åtgärder, som erfordras för vanhävdens avhjälpande, samt förelägga ägaren viss tid, högst fyra år, inom vilken en var av de föreskrivna åtgärderna skall vara vidtagen. Verkställas ej dessa åtgärder inom föreskriven tid, skall rätten på yrkande av kommissionen äga giva jordägaren nya förelägganden (7 §). Försummelse från jordägarens sida att efter överenskommelse med kommissionen inom viss tid utföra angivna åtgärder till vanhävdens avhjälpande eller underlåtenhet att verkställa av rätten föreskrivna åtgärder skall medföra bötesansvar, minst 200 högst 5,000 kronor (8 §). I förslaget förekomma vidare bestämmelser om utsträckt ansvar i vissa fall för avhjälpande av vanhävd. Därest jord varit föremål för syn, skall, även om jorden därefter upplåtes på arrende, jordägaren likväl ansvara för avhjälpande jämväl av den å jorden vid synen befintliga vanhävd. Likaledes skall, därest efter syn brukningsdel genom köp, byte eller gåva övergått till ny ägare, förre ägaren svara för avhjälpande av vid synen befintlig vanhävd. Från ansvar, som nu nämnts, skall förre ägaren dock vara fri, där med kommissionens medgivande ansvarigheten övertagits av den nye ägaren. Den omständigheten, att ansvarighet kan utkrävas av förre ägaren, skall ej medföra befrielse för nye ägaren från den ansvarighet för vanhävd, som eljest må åvila honom (9 §). Särskilt tillstånd att nedlägga jordbruk eller bortföra eller övergiva åbyggnader skall i vissa fall efter kommissionens hörande kunna meddelas av länsstyrelse. Sålunda kan tillstånd meddelas att taga brukningsdel i anspråk för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i annat liknande syfte. Vidare må länsstyrelse, då synnerliga skäl föreligga därtill att brukningsdel sammanslås med annan, medgiva, att byggnad, som genom sammanslagning blir obehöblig, bortföres eller lämnas utan underhåll (14 §). Den norrländska uppsiktslagen skall upphöra att gälla.

Utskottet.

Såsom komplement till den av utskottet i utlåtande nr 1 denna dag förordade sociala arrendelagstiftningen erfordras enligt utskottets mening en lagstiftning mot vanhävd. Utskottet har' rörande denna fråga icke anledning att avvika

från den mening, som uttalats av andra lagutskottet i dess ovan berörda år 1924 avgivna yttrande i ärendet. De skäl, som i herr Georg Dahls motion I: 299 och i herr Andersons i Storegården m. fl:s motion II: 433 anförts till stöd för hemställan om avslag å propositionen, anser utskottet icke övertygande.

Herr Nilsson i Tånga har i sin motion II: 430 hemställt, att riksdagen ville besluta att, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, antaga jordsakkunnigas förslag till uppsiktslag. De avvikelser, som det i propositionen innefattade förslaget företer från jordsakkunnigas förslag, äro emellertid icke av sådan betydelse, att utskottet på grund därav kan förorda ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet finner sig sålunda kunna i huvudsak giva sin anslutning till Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Förutom viss redaktionell omarbetning av 1 §, beroende på utskottets förslag i fråga om norrländska arrendelagens tillämplighetsområde, har utskottet allenast i fråga om sammansättningen av jordbrukskommissionerna funnit anledning föreslå saklig ändring. Redogörelse för dessa förslag ävensom för de motionsvis framförda ändringsyrkandena lämnas här nedan vid de särskilda lagrummen.

1 §.

I de lika lydande motionerna I: 290 av herr *Sandén* m. fl. och II: 398 av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 1 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk, att lagen kommer att gälla även för de arrendejordbruk under fideikommiss, som omförmålas i § 54 i Kungl. Maj:ts förslag till ändring i nyttjanderättslagen, ävensom för vissa andra jordbruk, som omförmålas i 56 § samma lagförslag, med den arealbegränsning, som för sådana arrendejordbruk kan komma att bli fastställd.

I den av herr *Lindhagen* m. fl. väckta motionen I: 315 har yrkats, att riksdagen ville besluta sådant tillägg i lagen för hela riket eller, om detta ej bifalles, åtminstone i norrlandslagen, att lagen kommer att gälla även jordbruksarrenden under fideikommiss och vissa andra jordbruksarrenden, om vilka stadgas i 54—56 §§ av propositionen om social arrendelagstiftning.

Slutligen har i herr *Lindhagens* motion I: 316 hemställts, att riksdagen ville besluta, att uppsiktslagen utsträckes att omfatta sådana gods, som äga ett taxeringsvärde av minst 125,000 kronor och på samma gång en åkerareal av mer än 75 hektar.

Jordsakkunniga hava funnit de föreslagna särskilda bestämmelserna om jordbruksarrenden under fideikommiss och om vissa andra stadigvarande jordbruksarrenden ej vara av den beskaffenhet, att de såsom komplement tarva särskilda vanhävdsbestämmelser. Denna uppfattning har departementschefen delat. Utskottet vill giva sin anslutning härtill och kan således icke biträda den i motionerna framförda åsikten, att uppsiktslagen borde erhålla tillämpning på även dylika jordbruk. Utskottet har för övrigt i sitt förutnämnda utlåtande nr

Utskottet.

I hemställt, att de av Kungl. Maj:t föreslagna särskilda bestämmelserna rörande den senare kategorien av arrenden icke skola godtagas av riksdagen.

I fråga om herr Lindhagens yrkande i motionen I: 316 vill utskottet erinra, att samma yrkande framstälts av herr Lindhagen i hans reservation till jordkommissionens betänkande i ämnet. Då utskottet anser, att uppsiktslagen helt bör ansluta sig till arrendelagens särskilda bestämmelser rörande arrenden under bolag och övriga med dem i förevarande hänseende jämställda rättssubjekt, följer härav, att utskottet ej heller kan biträda herr Lindhagens sist omförmälda yrkande.

I paragrafen föreslås viss redaktionell jämkning såsom en följd av utskottets förslag i dess utlåtande nr 1 att giva ändrad lydelse åt den norrländska arrendelagens rubrik.

2 §.

I motionen I: 311 hava herrar *Lindhagen* och *Luterkort* hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i lagens 2 §, att lagen blir, såsom norrlandskommittén, jordkommissionen och flera hörda myndigheter påyrkat, gällande även för den händelse, att brukningsdelen är utarrenderad.

Utskottet. Nu gällande uppsiktslag är tillämplig å jord, som är utarrenderad enligt norrländska arrendelagen, endast i fråga om byggnadernas vidmakthållande. Uppsikt skall således hållas över, huru jordägaren fullgör den byggnadsskyldighet, som i arrendelagen ålägges honom. Däremot skall ej någon uppsikt hållas över, huru jorden hävdas å dylika fastigheter. Samma ståndpunkt intages i nu förevarande proposition.

Motionärerna åter vilja lägga allt ansvar för vanhävd även å en utarrenderad fastighet på jordägaren och hava till stöd härför åberopat, att samma yrkande framstälts av norrlandskommittén, jordkommissionen och vissa hörda myndigheter.

I fråga om den tidigare behandlingen av detta spörsmål tillåter sig utskottet att hänvisa till den redogörelse härför, som lämnas i jordsakkunnigas betänkande sid. 40 o. f.

Jordsakkunniga hava i nämnda betänkande föreslagit, att uppsiktslagen såsom regel skall beträffande utarrenderad jord äga tillämpning endast såvitt angår nödiga byggnader samt att ansvaret för byggnadernas vidmakthållande skall gentemot det allmänna åvila jordägaren. Mot den ståndpunkt, de sakkunniga sålunda intagit, hava i vissa av de avgivna yttrandena framstälts invändningar, i det att dels påyrkats, att lagen skall erhålla tillämpning även beträffande jorden å utarrenderade fastigheter, dels ock framhållits, att ansvaret bör ligga hos den, som föranlett vanhävden. Beträffande den senare invändningen har departementschefen i likhet med jordsakkunniga av praktiska skäl funnit nödvändigt att ansvaret lägges å jordägaren. De små ekonomiska förhållanden, i vilka flertalet arrendatorer befunne sig, medgäve nämligen icke, att av dem utkrävdes någon ansvarighet för vanhävden. Om ansvarighet ålades jordägaren i förhållande till det allmänna, måste denne, såsom de sakkunniga

jämväl erinrat, samtidigt erhålla möjlighet att, i den mån han icke enligt arrendelagen vore ansvarig för fastighetens hävd och underhåll, under löpande arrendetid vidtaga åtgärder mot begynnande vanhävd. Då det emellertid syntes mindre lämpligt, att jordägaren skulle kunna ingripa i arrendejordbrukets skötsel, hade en av jordsakkunniga föreslagen bestämmelse om rätt för jordägaren att påkalla syn under arrendetiden ej upptagits i det omarbetade förslaget. Därest i förhållande till det allmänna jordägaren skulle ansvara för fastighetens hävd även i sådana avseenden, då enligt arrendeförhållandet arrendatorn ensam hade ansvaret, skulle måhända jordägaren stundom finna sig nödsakad att med stränghet ingripa mot en arrendator, som endast i mindre grad eftersatte sin skyldighet i detta avseende. Vid nu angivna förhållanden ansåge departementschefen, att det ej läte sig göra att giva uppsiktslagen tillämplighet beträffande utarrenderad fastighet i annan mån än jordägaren vore ansvarig för fastighetens hävd eller sålunda endast beträffande nödiga byggnader.

Utskottet kan icke biträda den i motionen föreslagna utvidgningen av vanhävdslagen till att omfatta jämväl själva jorden å utarrenderade hemman. De skäl, som jordsakkunniga och departementschefen anfört till stöd för ståndpunkten, att vanhävdslagen skall äga tillämpning beträffande utarrenderad jord endast såvitt angår nödiga byggnader, anser utskottet övertygande.

3 §.

Herr *Georg Dahl* har i sin motion I: 299 yrkat, att riksdagen ville besluta ett sådant tillägg till lagen, att användandet av odlad jord till bostäder, industrianläggningar och andra dylika ändamål bleve tillåten.

Det undantag från lagens tillämpning, som i nämnda motion föreslås, anser Utskottet icke erforderligt. De dispensmöjligheter, som lämnas i 14 §, torde, enligt utskottets mening, vara tillräckliga för att tillgodose ifrågavarande ändamål.

4 §.

I motionen I: 300 av herr *Tjällgren* har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 4 §, att av ledamöterna i där omförmälda jordbrukskommission en tillsättes av Konungen, en av landstinget och en av hushållningssällskapet, samt att vederbörande utskott måtte utarbета härav föranledd ändring av lagtexten.

I motionen I: 317 av herr *Lindhagen* m. fl. har yrkats, att riksdagen måtte besluta att i lagens 4 § göra den ändring, att landstinget väljer de tre ledamöterna jämte tre suppleanter för dem samt att ordförande bland de valde utses av de senare eller av landstinget eller möjligen av Konungen.

Slutligen har i motionen II: 437 av herr *Andersson* i Löbbo m. fl., yrkats, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i propositionen, att *dels* en jordbrukskommission tillsättes för varje län, och *dels* att tillsättandet av jordbrukskommissioner uppdrages åt landstingen i vederbörande län.

Utskottet. I sitt betänkande del IV om bildande av nya jordbruk närmast å enskild mark har jordkommissionen understrukt betydelsen av en enhetlig organisation för handhavande av den sociala jordfrågan, dit kommissionen hänfört bl. a. åtgärder till förekommande av vanhävd. Sålunda föreslogs för ändamålet enhetliga länsorganisationer, s. k. jordkommissioner, samt i mån av behov jordkommittéer inom varje kommun. Sådan jordkommission skulle bestå av tre ledamöter, nämligen en ordförande, utsedd av Konungen, och två andra ledamöter, som skulle väljas den ena av landstinget och den andra av hushållningssällskapets ombudsmannamöte. För varje ledamot skulle utses en suppleant.

Jordsakkunniga hava ej tagit definitiv ståndpunkt till frågan om uppsiktsmyndighetens organisation och verksamhetsätt utan hava i avbidan på det utlåtande, som är att förvänta från särskilt tillkallade sakkunniga i kolonisations- och egnahemsfrågorna, föreslagit bibehållande av den nuvarande anordningen.

I flera yttranden från länsstyrelser och hushållningssällskaps förvaltningsutskott i södra och mellersta Sverige har uttalats den önskan, att uppsikten måtte anförtros åt hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnder.

I likhet med jordsakkunniga har departementschefen med hänsyn till nämnda, ännu icke avslutade utredning, ej ansett lämpligt att nu söka genomföra en förändrad organisation. Härtill föreläge enligt departementschefens mening så mycket mindre anledning, som den nuvarande anordningen med särskilda jordbrukskommissioner icke, såvitt herrar Wihlborgs och Nilssons utredning givit vid handen eller eljest vore känt, föranlett några önskemål om en förändring. Ur synpunkten att icke använda en större förvaltningsapparat än behovet kräver har departementschefen anslutit sig till ett av de sakkunniga framställt förslag, att vid tillsättande av dessa kommissioner två eller flera län skola kunna, efter Kungl. Maj:ts prövning, sammanföras till ett gemensamt verksamhetsområde.

Frågan om jordbrukskommissionernas sammansättning är enligt utskottets mening av så stor vikt, att en omorganisation av desamma redan nu bör genomföras. Utskottet vill därför föreslå, att för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skall finnas en jordbrukskommission, bestående av tre ledamöter, utsedda för en tid av tre år, att kommissionens ordförande skall utses av Kungl. Maj:t samt att de två andra ledamöterna skola väljas, den ena av landstinget och den andra av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. För varje ledamot bör utses en suppleant för samma tid. Den ökning i fråga om jordbrukskommissionernas antal, som ett bifall till utskottets förslag skulle medföra, kan väntas komma att föranleda minskade kostnader för resor.

5 §.

I motionen II: 435 av herr *Frost* m. fl. har yrkats, att riksdagen måtte ändra § 5 i förslaget så, att paragrafens första stycke får följande lydelse:

»Där på grund av inkommen anmälan eller eljest kommissionen finner skälig anledning antaga, att brukningsdel är utsatt för vanhävd, äger kommissionen till företagande av syn å brukningsdelen förordna tre gode män, som äro i orten bosatta och kända såsom ägande god insikt i såväl de jordbruks- som

byggnadsfrågor, vilka vid en dylik syneförrättning kunna ifrågakomma. Till syneman må, där så finnes lämpligt, väljas lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent.»

Till stöd för berörda yrkande hava motionärerna anført, att med det i propositionen föreslagna systemet risk föreläge för att synemännen skulle komma att samtliga tillhöra en åskådning, som på grund av sin allmänna uppfattning eller på grund av sin allmänna åsiktsinställning mot bolagsväldet eller på grund av sitt beroende till detsamma hade en tendens att vid sitt bedömande av och i vilken utsträckning vanhävd ägt rum avgiva ett icke fullt objektivt utlåtande i frågan. Från dessa utgångspunkter syntes det, som om det skulle vara önskligare, att nämnda paragrafs lydelse i stället utformades så, att den krets, ur vilken synemännen kunde väljas, utvidgades, varvid givetvis det dock måste starkt hållas på, att de, som utsåges till uppdraget i fråga, skulle äga *insikter* i de spörsmål, som de skulle hava att handlägga. Sistnämnda krav borde då uttryckas så, att det i lagtexten sades, att insikten även borde omfatta *byggnadsfrågor*, som vid en dylik uppskattning även måste bedömas.

Då motionärernas ovannämnda uppfattning i fråga om synemännen icke, såvitt utskottet har sig bekant, vinner stöd i den erfarenhet, som gjorts under den tid nuvarande vanhävdslag varit gällande, finnes för utskottet icke anledning att biträda den föreslagna ändringen av förevarande paragraf.

Utskottet.

8 §.

Herr *Lindhagen* har i sin motion I: 318 hemställt, att riksdagen ville besluta de tillägg till förslagens straffpåföljder, som av jordkommissionen påyrkats och formulerats sålunda:

»Var vanhävden synnerligen grov och har jordägaren visat uppenbar tredska vid vanhävdens avhjälpande, må domstolen tillika föreskriva, att fastigheten skall, sedan ett år förflutit från det utslaget vunnit laga kraft, genom exekutors försorg säljas på offentlig auktion, där ej av lagfartsprotokollet framgår, att fastigheten avyttrats; dock må sådant förordnande ej meddelas i fråga om fideikommisssegendom.»

Såsom herr *Lindhagen* i sin motion erinrat, har jordkommissionens majoritet (herrar *Lindhagen*, *Ingeström*, *Johansson* och *Pettersson*) i sitt förslag upptagit en bestämmelse av innehåll, att, därest jordbruk utsatts för synnerligen grov vanhävd och jordägaren därjämte visat uppenbar tredska i fråga om vidtagande av åtgärd för dess avhjälpande, domstolen ägde rätt förordna, att, om ägaren icke avhände sig fastigheten inom ett år, tvångsförsäljning av densamma skulle äga rum. Staten borde nämligen under angivna förutsättningar vara berättigad påfordra, att jordägaren skildes från innehavet av fastigheten.

Utskottet.

De hörda myndigheterna, som yttrat sig om denna bestämmelse, hava emellertid avstyrkt densamma.

I sitt betänkande hava jordsakkunniga upptagit berörda spörsmål till övervägande och hava härom anført följande.

En bestämmelse av nu antydd art, som i så hög grad ingriper i den enskilde jordägarens rätt till sin egendom, bör uppenbarligen ej införas utan synnerligen tvingande skäl. Endast därest erfarenheten från den norrländska uppsiktslagen gåve vid handen, att de möjligheter, som redan nu stå till buds för ernående av det med lagen avsedda ändamål, visat sig i hög grad otillfredsställande, synes en dylik bestämmelse vara befogad. Den av herrar Wihlborg och Nilsson verkställda undersökningen har emellertid ingalunda ådagalagt, att det finnes något behov av att tillerkänna domstol en sådan rätt. Under sådana omständigheter hava de jordsakkunniga ansett sig sakna anledning att föreslå upptagande i lagen av någon bestämmelse av nämnda innehåll.

Utskottet ansluter sig till vad jordsakkunniga i denna fråga anfört.

Övergångsbestämmelserna.

I fråga om övergångsbestämmelserna föreslår utskottet ett tillägg, som för-
anletts av utskottets förslag om förändrad organisation av jordbrukskommissionerna.

Utskottet vill härvid framhålla, att, med hänsyn därtill att lagen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1928, ledamöterna givetvis böra utses så tidigt, att kommissionerna kunna börja sin verksamhet vid lagens ikraftträdande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

angående uppsikt å vissa jordbruk.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Är brukningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhör den sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller lagen om arrende av viss jord å landet inom *Norrland, Dalarne och Värmland* eller vad i lagen om nyttjanderätt till fast egendom är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare, skall upp-

1 §.

Är brukningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhör den sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller lagen om arrende av viss jord å landet i *Norrland och vissa delar av Svealand* eller vad i lagen om nyttjanderätt till fast egendom är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare, skall uppsikt hållas

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

sikt hållas däröver att brukningsdelen ej vanhävdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess viktmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll.

däröver att brukningsdelen ej vanhävdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakt-hållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll.

2 §.

Är brukningsdel utarrenderad, skall, där ej sådant fall är för handen, varom i 9 § första stycket sägs, vad i denna lag stadgas äga tillämpning allenast be-
träffande nödiga byggnader.

3 §.

Till vanhävd är ej att hänföra nedläggande av jordbruk å äga, som på grund av sin naturliga beskaffenhet eller annan omständighet måste anses alldeles olämplig för jordbruk.

Ej heller skall såsom vanhävd anses att byggnad, som genom sammanslagning av brukningsdelar blivit obehöflig, bortföres eller lämnas utan underhåll, såvida brukningsdelarna till beskaffenhet och omfattning äro sådana, att först genom deras sammanslagning uppkommer jordbruk, därav brukaren kan erhålla sin huvudsakliga bärgning.

4 §.

För uppsiktens utövande tillsätter Konungen för varje län eller, där så finnes lämpligt, för två eller flera län en jordbrukskommission, bestående av ordförande och två ledamöter, vilka samtliga utses för en tid av tre år.

4 §.

För uppsiktens utövande skall för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde finnas en jordbrukskommission. Kommissionen skall bestå av tre ledamöter, nämligen en ordförande, utsedd av Konungen, och två andra ledamöter, valda den ena av landstinget och den andra av hushållningssällskapet förvaltningsutskott. Samtliga ledamöter utses för en tid av tre år. För varje ledamot utses ock en suppleant för samma tid.

Kommissionen har att ställa sig till efterrättelse det reglemente, som Konungen fastställer efter det kommissionen avgivit förslag samt landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott däröver blivit hörda.

5 §.

Där på grund av inkommen anmälan eller eljest kommissionen finner skälig anledning antaga, att brukningsdel är utsatt för vanhävd, äger kommissionen till företagande av syn å brukningsdelen förordna tre gode män, vilka utses

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

bland dem, som i orten äro valda till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid lantmåteriförrättning. Till syneman må ock, där så finnes lämpligt, väljas lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent.

De sålunda utsedda synemännen skola å stället undersöka förhållandet och däröver till kommissionen avgiva redogörelse jämte förslag till de åtgärder, som för vanhävdens avhjälpande må finnas nödiga.

6 §.

Finner kommissionen efter övertägande av synemännens utlåtande, att vanhävd föreligger, skall kommissionen med ägaren söka träffa skriftlig överenskommelse, varigenom denne åtager sig att inom viss tid, högst fyra år, vidtaga erforderliga åtgärder till vanhävdens avhjälpande. I överenskommelsen skall angivas, vilka särskilda åtgärder det åligger ägaren att vidtaga, ävensom ifråga om varje särskild åtgärd utsätts den tid, inom vilken åtgärden skall vara fullgjord.

Kan ej sådan överenskommelse träffas eller fullgör ej ägaren sitt åtagande, äger kommissionen vid rätten i den ort, där fastigheten är belägen, anhängiggöra och utföra talan mot ägaren.

7 §.

Har jämlikt 6 § talan blivit instämd till rätten, äger rätten föreskriva de åtgärder, som erfordras för vanhävdens avhjälpande, samt förelägga ägaren för en var av åtgärderna viss tid, högst fyra år, inom vilken åtgärden skall vara fullgjord.

Försittes sådan tid, äger rätten på yrkande av kommissionen giva ägaren det nya föreläggande i fråga om vanhävdens avhjälpande, som med avseende å brukningsdelens skick då må finnas erforderligt.

8 §.

Eftersättes åtgärd, för vars fullgörande tid blivit bestämd jämlikt 6 § eller 7 § första eller andra stycket, skall, där ägaren är bolag eller förening, en var, som under den föresatta tiden enligt stadgande i lag ägt företräda bolaget eller föreningen, dömas att böta minst två hundra, högst fem tusen kronor; dock vare den, som finnes ej hava i avsevärd grad bidragit därtill att åtgärden icke blivit fullgjord, från ansvar fri. Är ägaren enskild person, skall vad nu är sagt om företrädare för bolag eller förening äga motsvarande tillämpning å honom och den eller dem, som enligt stadgande i lag må hava företrätt honom.

9 §.

Upplåtes brukningsdel på arrende efter det densamma varit föremål för syn, varom ovan sagts, är ägaren ansvarig för avhjälpande jämväl av den å jorden vid synen befintliga vanhävd.

Har efter sådan syn brukningsdel genom köp, byte eller gåva övergått till

(*Kungl. Maj:ts förslag.*)

(*Utskottets förslag.*)

ny ägare, är ändock förre ägaren ansvarig för avhjälpande av den vid synen befintliga vanhävden, där ej med kommissionens medgivande ansvarigheten övertagits av nye ägaren. Vad nu stadgats om förre ägarens ansvarighet för vanhävdens avhjälpande medför ej befrielse för nye ägaren från den ansvarighet för vanhävden, som jämlikt denna lag må åligga honom.

Innehavare av jord är skyldig tåla att annan, som är ansvarig för avhjälpande av befintlig vanhävd, vidtager de åtgärder å fastigheten, som därför erfordras.

10 §.

Anser kommissionen, att tillämpning av den i 8 § stadgade bötespåföljd bör äga rum, skall kommissionen uppdraga åt allmän åklagare att utföra åtalet. Utan uppdrag, som nu sagts, må dylikt åtal ej anhängiggöras av allmän åklagare.

11 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan och må i händelse av bristande tillgång till deras gäldande ej förvandlas till frihetsstraff.

12 §.

För syneförrättning skola synemännen njuta ersättning av allmänna medel enligt vad särskilt stadgas.

Har åtagande enligt 6 § eller föreläggande enligt 7 § ägt rum, är jordägaren skyldig att gälda kostnaden för den i ärendet enligt 5 § förrättade syn.

13 §.

Mål, som enligt denna lag anhängiggöres vid domstol, skall behandlas i den för brottmål stadgade ordning; skolande om fullföljd av kommissionens talan mot hovrätts utslag gälla vad i 30 kap. 6 § 3 mom. rättegångsbalken är föreskrivet rörande allmänt åtal.

14 §.

Brukningsdel må tagas i anspråk för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i annat liknande syfte, om Konungens befallningshavande efter kommissionens hörande prövar det nödigt.

Prövas i annat fall än i 3 § andra stycket sägs synnerliga skäl föreligga, att brukningsdel sammanslås med annan, äger ock Konungens befallningshavande efter kommissionens hörande tillåta att byggnad, som genom sammanslagningen blir obehövlig, bortföres eller lämnas utan underhåll.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1928. Dock må lagen ej tillämpas, där brukningsdel är genomlämpas, där brukningsdel är genom

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

avtal, träffat före nämnda dag, till annan upplåten med nyttjanderätt på sådana villkor, att brukaren icke i händelse av brukningsdelens vanvårdande kan skiljas från nyttjanderätten. Ej heller äger lagen tillämpning med avseende å jord, varå redan vid lagens ikraftträdande jordbruket var fullständigt förfallet.

avtal, träffat före nämnda dag, till annan upplåten med nyttjanderätt på sådana villkor, att brukaren icke i händelse av brukningsdelens vanvårdande kan skiljas från nyttjanderätten. Ej heller äger lagen tillämpning med avseende å jord, varå redan vid lagens ikraftträdande jordbruket var fullständigt förfallet. *Jordbrukskommission, som vid lagens ikraftträdande är utsedd med stöd av äldre lag, skall under den tid, för vilken den blivit tillsatt, fortfarande utöva uppsikten; och skall i händelse av ledamots avgång äldre lag gälla beträffande utseende av ny ledamot för återstående tid.*

Lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 13) angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland skall upphöra att gälla den 1 januari 1928, dock att den fortfarande skall tillämpas dels i fråga om sådana brukningsdelar, å vilka den nya lagen i följd av vad i föregående stycke stadgats ej är tillämplig, dels ock å mål, som före den 1 januari 1928 anhängiggjorts eller som därefter anhängiggöras på grund av att ägaren eftersatt vad han före sagda dag åtagit sig eller förklarats skyldig utföra.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagen den 25 juni 1909, skall hänvisningen i stället avse denna lag.

B) att motionerna I: 290, 299, 300, 311, 315, 316, 317 och 318 samt II: 398, 430, 433, 435 och 437, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 maj 1927.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Linder, greve Spens, Lindhagen, Tjällgren*, Sjöblom, Gabrielsson* och *Alexander Nilsson*;

från andra kammaren: herrar *Nilsson* i Tänga*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage, Magnusson* i Skövde, *Andersson* i Rasjön, *Pettersson* i Bjälbo, *Olsson* i Broberg* och *Johansson* i Upprälby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

Beträffande lagförslaget i dess helhet.

1) av herr greve *Spens*, som med instämmande av herrar *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Broberg anfört följande:

»Inom lagrådet har uttalats starka betänkligheter mot ifrågavarande lagförslag.

Justitierådet Wedberg, som helt avstyrkt förslaget, yttrade:

»I likhet med vissa av de i ärendet hörda myndigheterna (se remissprotokollet bil. B sid. 34) känner jag mig ej övertygad att en lagstiftning av den föreslagna s. k. sociala arrendelagstypen påkallar ett komplement av uppsiktslagens natur. De jämkningar som föreslås i sistnämnda lag med annat syfte än att förändra dess giltighetsområde synas mig ej heller äga det värde att de böra ensamt för sig vidtagas. Vad särskilt Värmlands län angår visar utredningen efter mitt omdöme ganska tydligt att den norrländska arrendelagen lämpar sig för detta län mindre väl än de föreslagna bestämmelserna i allmänna arrendelagen om jordbruksarrenden under bolag. Å andra sidan torde anledning saknas att, med upprivande av vad för ännu ej tio år sedan beslöts, ställa Värmlands län utanför uppsiktslagen. Lämpligen bör dock i rättsenhetens intresse tillses att så i Värmland som i Norrland och Dalarne de säregna arrendebestämmelsernas och uppsiktslagens giltighetsområden sammanfalla.

Med hänsyn till det nu sagda och då all återhållsamhet bör iakttagas i fråga om nya lagstiftningsåtgärder, vilkas alltför stora mängd redan betänkligt hotar lagens auktoritet och säkerheten i rättslivet, anser jag mig böra avstyrka förslaget såvitt det åsyftar annat än att uppsiktslagen må, i de landsdelar där den nu gäller, bliva tillämplig å brukningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhörig sådan ägare att med avseende å utarrendering därav gäller lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne eller vad i lagen om nyttjanderätt till fast egendom är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag. Då en sådan lagändring skulle, såvitt Norrland och Dalarne angår, under uppsiktslagen indraga vissa, enskilda personer tillhöriga fastigheter å vilka lagen nu icke är tillämplig, torde en motsvarighet till dipsensbestämmelsen i norrländska arrendelagen (31 §) tillika böra införas i uppsiktslagen.»

Justitierådet Alexanderson, med vilken *regeringsrådet Planting-Gyllenbåga* instämde, anförde:

»Förslagets väsentliga innebörd är att sådana tvångsåtgärder mot vanhävd, nedläggande eller sammanslagning av självständiga jordbruk, som för närvarande äro föreskrivna för de norra delarna av landet, hädanefter skola äga tillämpning även i vad angår mellersta och södra Sverige. Denna utvidgning av uppsiktssystemet är tänkt såsom ett nödvändigt komplement till de föreslagna särskilda bestämmelserna i allmänna nyttjanderättslagen rörande arrende av jord tillhörig bolag och med dem likställda. Avgörande för lagförslagets behövlighet är således, huruvida redan från början kan förutses, att nämnda särskilda bestämmelser skola av vederbörande jordägare i någon avsevärd omfattning betraktas med sådan ovilja, att därav uppstår fara för arrendejordbrukens vidmakthållande. Då jag icke tilltror mig något omdöme i denna svårbedömda fråga, för vars besvarande i jakande riktning den förebragta utred-

ningen visserligen knappast lämnat några fasta hållpunkter, lämnar jag den föreslagna utvidgningen utan vidare erinran. Att uppsiktssystemet i och för sig är behäftat med allvarliga olägenheter, synes mig ligga i öppen dag. Det inför ett moment av stelhet och orörlighet å det jordbruksekonomiska området, som lika litet där som inom näringslivet i övrigt kan vara av godo. Även med utgångspunkt i den åskådningen, att antalet självständiga jordbruk i landet bör icke blott bibehållas utan avsevärt ökas, lärer man icke böra låta leda sig till den slutsats, att varje enskilt jordbruk, som för närvarande finnes, är förtjänt att såsom sådant upprätthållas, även om dess upptagande visat sig vara och måste förbliva en felslagen förhoppning eller om dess sammanslående med ett grannjordbruk skulle innebära ett uppenbart riktigt steg i jordbruksekonomiskt hänseende. Ur denna synpunkt måste jag finna bestämmelserna om undantag från lagens tillämpning i 3 § samt om dispensbefogenhet för Konungens befallningshavande i 14 § vara alltför snävt avfattade. Tillräckligt skäl för undantag enligt 3 § första stycket synes vara, att en äga är olämplig för jordbruk; och såsom giltig grund för sammanslagning, i allt fall dispensvägen, torde kunna angivas, att med hänsyn till brukningsdelarnas beskaffenhet och omfattning väsentliga fördelar i brukningshänseende skulle vinnas genom deras sammanförande till en brukningsdel.»

Justitierådet von Seth yttrade bland annat:

»Jag kan ej undgå att känna mig tveksam inför förslaget att utsträcka uppsiktsbestämmelsernas tillämplighet till andra landsdelar än dem, inom vilka den nu gällande uppsiktslagen äger tillämpning. Av utredningen synes framgå, att de nuvarande förhållandena inom de sydligare delarna av landet icke äro sådana, att ett direkt statsingripande är av behovet påkallat, och en lagstiftning, som inskränker den enskildes rörelsefrihet, kan på jordbruksområdet som på så många andra områden lätt bli hinder för utvecklingen i stället för att befördra densamma. Särskilt göra sig dylika betänkligheter gällande, om man betänker, huru växlande jordbruksförhållandena äro inom de olika delarna av landet.

Om jag likväl anser mig icke böra obetingat avstyrka det nu föreliggande förslaget är det därför endast av hänsyn till möjligheten av att de i annat sammanhang föreslagna särskilda arrendebestämmelserna för jord, som tillhör bolag och med dem likställda, om de icke kompletterades av uppsiktsbestämmelser, skulle kunna giva anledning till att jordbruk, å vilka nämnda arrendebestämmelser skulle bli tillämpliga, till undvikande härav utan giltig anledning helt nedlades.

En förutsättning för att jag skall kunna lämna förslaget utan vidare principiella erinringar är då också, att full anslutning vinnes mellan bestämmelserna däri om de fastigheter, å vilka lagen skall äga tillämpning, och vad som kommer att gälla beträffande arrende av jord, som tillhör de ovannämnda rättssubjekten.»

Av skäl som lagrådet sålunda anfört och då jag i likhet med justitierådet Wedberg ej känner mig övertygad, att en lagstiftning av den föreslagna s. k. sociala arrendelagstypen påkallar ett komplement av uppsiktslagens natur — detta så mycket mindre som enligt de av utskottet vidtagna ändringarna i den Kungl. propositionen beträffande allmänna arrendelagen uppsiktslagen skulle inom de områden, där den s. k. norrländska arrendelagen ej gäller, få tillämpning huvudsakligen endast på jordbruksarrende under bolag — anser jag, att uppsiktslagen endast bör vara tillämplig inom de delar av landet, där

den norrländska arrendelagen gäller. Inom övriga delar av landet synas jordbrukskommissioner med därav följande kostnader och olägenheter kunna undvikas.

Denna min åsikt framgår för övrigt redan därav, att jag i reservation vid utskottets utlåtande i fråga om arrendelagen hemställt, att de föreslagna särskilda bestämmelserna angående jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare samt under fideikommiss icke måtte av riksdagen antagas.

Jag hemställer därför,

att 1 § erhåller följande lydelse:

'Är brukningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhör den sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, skall uppsikt hållas däröver att brukningsdelen ej vanhävdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll.'»

2) av herrar *Linder, Lindhagen, Sjöblom, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Uppmälby beträffande vissa delar av motiveringen.

Vid 1 §.

av herrar *Linder, Lindhagen, Sjöblom, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Uppmälby, vilka ansett, att 1 § bort erhålla följande lydelse:

1 §.

»Är brukningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhör den sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand eller vad i lagen om nyttjanderätt till fast egendom är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare *ävensom om jordbruksarrenden under fideikommiss och om vissa andra jordbruksarrenden*, skall uppsikt hållas däröver att brukningsdelen ej vanhävdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll.»

Till stöd härför anförde herr *Lindhagen*: Det kan väl ej vara riktigt att genom dessa jordbruksarrendens undantagande från uppsiktslagen äventyra deras nedläggning eller sammanslagning med annat jordbruk i förening med byggnadernas förfall eller utrivning, under det samtidigt tillämnas och pågå ansträngda bemödanden att skapa nya jordbrukslägenheter.

Vid 2 §.

av herrar *Lindhagen* och *Hage*, som yrkat, att, såsom norrlandskommittén och jordkommissionen även hemställt, uppsiktslagen skall även i fråga om utarrenderad brukningsdel avse jordens hävd och icke endast byggnadernas vidmakthållande (se motion I: 311 med dess hänvisningar till motivering). Det hemställes därför, att 2 § utgår ur förslaget.

Vid 4 §.

1) av herrar *Linder*, *Lindhagen*, *Sjöblom*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Uppmälby, vilka ansett, att 4 § bort erhålla följande lydelse:

4 §.

»För uppsiktens utövande skall för varje landstingsområde finnas en jordbrukskommission. Kommissionen skall bestå av tre ledamöter, valda av landstinget. Bland de sålunda valda förordnar Konungen en till ordförande. Samtliga ledamöter utses för en tid av tre år. För varje ledamot utses ock en suppleant för samma tid.

Kommissionen — — — — — hörda.»

Till stöd härför åberopade herr *Lindhagen* motivererna till motionerna I: 317 och II: 437.

2) av herr *Andersson* i Rasjön med yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande jordbrukskommissionernas verksamhetsområde och sättet för deras tillsättande.

Vid 5 §.

av herr *Hage*, som under hänvisning till motiveringen i motion II: 435 påyrkat, att 5 § måtte erhålla följande lydelse:

5 §.

»Där på grund av inkommen anmälan eller eljest kommissionen finner skäligen anledning antaga, att brukningsdel är utsatt för vanhävd, äger kommissionen till företagande av syn å brukningsdelen förordna tre gode män, som äro i orten bosatta och kända såsom ägande god insikt i såväl de jordbruks- som byggnadsfrågor, vilka vid en dylik syneförrättning kunna ifrågakomma. Till syneman må, där så finnes lämpligt, väljas lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent.

De sålunda — — — — — nödiga.»